

Міфологізація суспільної свідомості в текстах культури

“Докорінні зміни культури з суттєвим антираціональним і антиінтелектуальним нахилом... в характері життєвого досвіду і сприйняття явищ” [3,103] призводять до постійного поєднання раціонального і ірраціонального в повсякденній свідомості людини. Це дозволяє зрозуміти причину хиткості кордонів між науковою і ненауковою фантазією і легкість їх взаємопроникнення в масовій культурі. Особливість масової культури полягає в тому, що, реагуючи на суспільні настрої, вона завжди намагається запропонувати своєму споживачеві вихід із, здавалося б, нерозв’язних колізій, хай цей вихід є навіть ілюзорним; по суті, вона утворює нову міфологію [17,343].

З дослідженням структури психологічних особливостей та функціонування міфів як форми сучасної свідомості пов’язані роботи, Р. Барта, Д.Бурстіна та К.Леві – Строса [6;7;13;20]. Міфологічна комунікація досить цікава для тих типів текстів, основною функцією котрих є функція прагматична, тобто функція впливу на аудиторію з обов’язковим зворотнім ефектом, оскільки в більшості своїй вони діють на рівні, що може слабо спростовуватись масовою свідомістю. З іншого боку, це ніби повторення, яке вже закодоване в глибинах пам’яті, тому воно не потребує додаткової інформаційної обробки [14;16].

Отже, за ситуативно-комунікативних умов представляється актуальним вивчення прагматичних типів тексту, до якого належить і країнознавчий текст, які виконують функцію спілкування між аудиторією та культурною пам’яттю [3;5;9;15;19]. Ця задача стає більш простішою завдяки тому, що сучасні країнознавчі тексти неминуче інтенсифікують свої прийоми впливу на свідомість, експлуатуючи

ту чи іншу тему або емоцію. Краєзнавчий текст є, з одного боку, засобом впливу на масову свідомість, з іншого боку – квінтесенцією масової свідомості [18,211].

З цього приводу, основною задачею цієї статті є спроба аналізу функціонування деяких архетипічних образів американської (США) та української культур на матеріалі країнознавчих текстів.

Будь-яка міфологія перемагає, підкорює і формує сили природи і суспільства в уяві і за допомогою уяви – в цьому її найважливіша особливість, головна її настанова [19,319]. Застосовуючи це положення до синтезованого, синкретичного виявлення міфологізації в суспільній свідомості – краєзнавчого тексту, зробимо висновок, що краєзнавчий текст є міфологією, котра перемагає, підкорює і формує в уяві людини парадокс поєднання раціонального і ірраціонального; як будь-яка міфологія, вона має свої стійкі структури, звичні конфлікти, нав'язливі страхи, своїх героїв [21,144].

Структура сучасної краєзнавчої міфології підпорядкована розвитку двох основних тем і мотивів – суспільній і індивідуальній корисності і необхідності, тобто утвердженню прийнятої в суспільстві системи цінностей [20,51].

Міфологізовані суспільні і індивідуальні цінності в краєзнавчому тексті виступають як засіб підтримування соціального порядку і соціального контролю; вони є певною символічною мовою, в термінах якої людина може моделювати, класифікувати та інтерпретувати навколишню дійсність [15;20].

Аналізуючи, актуалізуючи певні події і явища, краєзнавчий текст формує ідеї, пропагує певний спосіб життя.

Досить легко довести, що краєзнавчий текст є прагматичним, адже однією з його головних функцій є прагматична функція. Звичайно, у таких прагматичних типах тексту, як, скажімо, проповідь, реклама, прагматична функція є найголовнішою. Реклама навіть побудована згідно своєї основної функції .

Проповідь виконує свою дидактичну функцію, але мета проповіді – “навчити” – ставить в ряд першочергових функцію прагматичну.

Що ж до краєзнавчого типу тексту, то в його функціональній ієрархії головне місце виконує функція інформативна. Проте, краєзнавчий текст приховано, імпліцитно пропагує певний спосіб життя, доводячи його переваги над іншими, а звідси, стверджуючи переваги певної культури. Саме культура визначає аксіологічні ознаки, властиві тому чи іншому соціуму. Краєзнавчий текст як прагматичний жанр є дзеркалом національної свідомості певного соціуму й містить в собі та, власне кажучи, будується на архетипах, притаманних даній культурі. Вони виражаються в наборі аксіологічних ознак та певних символів, які беруть значну участь в реалізації прагматичної функції краєзнавчого тексту, тобто в залученні читачів до певної системи культурних цінностей та настанов .

На самосвідомість людей, що складають окремий етнос, на їхню взаємну ідентифікацію, окрім національної мови, формуючий вплив чинять традиційні масові компоненти культури. В духовній культурі це звичаї, обряди, народне мистецтво, релігія і т.д. Культурна єдність членів в свою чергу нерозривно пов'язана з деякими особливостями їхньої психіки, головним чином відтінками, стилем виявлення загальнолюдських якостей психіки. Ці особливості в сукупності складають так званий етнічний (національний) характер [6,119]. Звідси зробимо висновок, що етнос – це колектив, що різниться від інших етносів стереотипом поведінки, світосприйняття і світорозуміння [7,129]. У кожного народу – свої міфи.

Перейдемо до розгляду так званих “американського та українського ідеалів”.

В глибинах національної самосвідомості будь-якої нації живе міф про свою національну винятковість. Американська винятковість базується на “великій американській мрії”, мрії про шанс кожного досягти процвітання в “країні рівних можливостей”. В фундамент цього міфа покладені такі базиси, як віра в “народний капіталізм”, “підприємницьку демократію”, “дифузю власності”, безкласовість американського суспільства [8,184]. У все те, що стоїть за терміном “вільний світ”. У пошуках гасла, яке могло б стати аксіомою і саморекламою, сучасні міфотворці перебрали цілий ряд епітетів, а саме: “цивілізований”, “християнський”, “західний”. Відкинувши їх через їхню неефективність,

непереконливість, вони зупинились на слові “вільний”, як такому, що відповідає західному способу життя найповніше і найпереконливіше [4,20].

У подібному вільному суспільстві єдиною умовою успіху є особистісні якості – стверджує ще один міф про селекцію талантів. Мірилом успіху є гроші, престиж, влада. Ще М. Твен так характеризував гроші як символ віри американців: “Наживай гроші. Наживай швидко. Наживай якомога більше. Наживай безчесно, якщо можеш – чесно, якщо не можна інакше” [2,115].

На ґрунті подібних цінностей не міг не з’явитись культ сильної особистості, що призвів до міфа про супермена, який “уособлює міфологічну надію дрібного буржуа, що особиста ініціатива, хоробрість, хист ще мають певне значення у світі [1]. Культ сильної особистості відповідає усім стандартам індивідуалістичної філософії. Супергерой демонстративно протиставлений будь-якій загально визнаній нормативності – інтелектуальній, психологічній, моральній, навіть фізичній (не кажучи вже про громадянську і соціальну). Його складають ілюзорні крайнощі – абсолютна свобода, безмежні можливості, необмежена енергія. Еволюція цих відірваних, нелюдських понять призвела до витіснення у нього інтелекту, до гіперболізації грубої сили, жорстокості, людиноненависті [5,83].

Індивідуум як ідеал американців зазнав знаменитої еволюції від “займатися своєю справою” шістдесятих через самозаглибленість сімдесятих до всеохоплюючого користолюбства восьмидесятих. Америка дев’яностих розуміє, що індивідуалізм не тільки стимулює особисту ініціативу і незалежність, але й призводить до самодовольства, громадянської апатії і занепаду суспільства. На початку нового тисячоліття дійсність викликає до життя необхідність відродження таких цінностей, як піклування про лад у суспільстві, релігійна і етнічна толерантність, бережливість і повага до праці. Американці вірять, що основа американського ідеалу – поряд зі стійким індивідуалізмом – громадянський обов’язок і співчуття до близьких... Вони можуть стати надійною опорою і для майбутнього Америки .

США мають унікальну історію. Походячи з європейської культури, американська культура ніби почала все заново. Вона була письменною з самого свого початку. Відмежувавши себе від європейського героїчного минулого своїм прагненням до суверенності, автономності і самоідентичності, американська цивілізація створила власну міфологію, власні легенди і власних культурних героїв. Американська міфологія була збудована навколо підкорення природи, виникнення порядку із хаосу. На відміну від інших культур, в американській культурі міфологія не має глибоких традиційних коренів. Відчуваючи свою значущість, американці педантично фіксували і зберігали для нащадків все, що з ними відбувалося. Задокументована американська історія, що охоплює менше 400 років, анітрохи не менше за об'ємом і фактуальною насиченістю, ніж історія будь-якого іншого народу.

Незначний масштаб тої чи іншої події, на наш погляд, компенсується надаваною їй значущістю; американці дорожать і гордяться своєю історією, навіть якщо її не знають.

Мабуть, ніде інде не отримала такого розвитку історія суспільства – краєзнавство, яке є об'єктом нашого дослідження, ніж у США. І у цьому сенсі для дослідження символів і міфології історії американське суспільство є ідеальним об'єктом вивчення. Не буде перебільшенням сказати, що жоден народ не зазнав таких випробувань, такої кризи суспільної свідомості, зміни стереотипів мислення, таких кардинальних змін способу життя, як український. Це, безумовно, прискорило міфологізацію масової свідомості як форми психологічної стабілізації. Але, якщо міфологічна будова американського способу життя зводилась не одне десятиліття, то, на наш погляд, фундамент сучасного українського ідеалу тільки починає закладатися.

З одного боку, система виживання породжує міф оптимістично-бадьорої, редукованої самосвідомості, який зводиться до рефрену “тут також можна жити небезбідно!” Ідейний вакуум, що виник в масовій свідомості, з крахом комуністичної ідеології, з лякаючою швидкістю вбирає в себе американський

прагматизм, окультизм усіх мастей, парадоксально поєднуючи їх з ностальгією за минулою величчю[11,132]. Тут можна зауважити, що зайвий раз підтверджується теза Л.М. Гумільова про химерізацію етнічного світосприйняття експансією чужої культури: “Ідеологічна дія іншого етносу на непідготованих неофітів діє як вірусна інфекція, наркотик, масовий алкоголізм... , губить цілі етноси, не підготовані до опору чужим ідеям” [11,125]. З іншого боку, існує протягом століть і досі не вирішене протиріччя між двома культурами – європеїзованою культурою інтелігенції і культурою селянською, народною – обумовлює архаїчність масової свідомості. Цивілізація і міфи знаходяться в достатньо складних взаємовідносинах, і скоріш за все цивілізація – поступовий тріумф індивідуалізму. Наша ж свідомість – колективістська, і їй необхідно будувати якісь схеми, щоб існувати у колективі. Саме тому у нас міфи влади, міфи кохання, міфи смерті є досить сильними і прослідковуються з часів билин і народних переказів. Християнство в народних масах сприймалося як зовнішній, офіційний обряд, слабо впливаючий на світорозуміння.

Навіть святих, канонізованих церквою, народна свідомість пристосувала до ролі заступників своїх інтересів. Святий Микола вважався заступником ремісників і торговців, Георгій-победоносець був патроном скоту і чабанів. Продовжували існувати уявлення, пов’язані з колишніми язичними богами. Зберігаються й до тепер рудименти вірувань “малого пантеону”: у багатьох наших сучасників віра в НЛО, полтергейст, астрологію поєднується з вірою в мавок, упирів, ліших і домових. Давні обряди (пригощання медом у медовий спас, яблуками – у яблучний, обрядова каша “кутя”) увійшли в церковні обряди і разом з обрядами календарними (Маслениця, Трійця, свято Івана Купала) переживають зараз свій ренесанс [12,30].

Багато слідів давніх вірувань збереглося і у фольклорі [10,143]. Фольклор, як давній, так і сучасний (прислів’я, анекдоти, частівка) – “це область, де фіксується міфологічна думка українського народу”[10,146].

Взагалі, слово “народ” – це також великий міф української культури. Ідея народу – збирано ірреальна, увібрала в себе ідеалізовані риси святого, правдошукача, захисника і годувальника [9,409].

Самосвідомість ніколи не була найсильнішою рисою української людини. Самосвідомість – виявлення глибокого індивідуалізму. Колективістська національна свідомість, спираючись на традиційні міфічні риси українського народу, зараз додає до нього зовсім полярні риси – переконання, що Україна повинна сказати світові нове слово, і абсолютно немічна повага до чужого, іноземного. Сила і безсилля, “розірваний образ, не доведений до спільного знаменника, а підвішений у повітрі” [9,398].

Ідеальний збираний образ української людини дійсно підвішений у грозовому повітрі епохи реформ, економічної нестабільності і ідеологічної прострації. Україна дійсно могла б сказати світові нове слово, бо вона є, як ми вважаємо, чудовим центром для поєднання двох могутніх культур – активістської західної і споглядальної східної. В цьому відношенні показовою є українська мова, яка увібрала в себе різностильові, різнолексичні формули двох культур, яка володіє своєрідною магією, безцінною безінформативністю, що дозволяє їй бути більшим, ніж вона є. Тому, на наш погляд, сліпе нав’язування чужих цінностей українській свідомості є насиллям над великою українською нацією, так само, як і калькування засобів чужорідної експресії є насиллям над українською мовою.

Список літератури

- 1.Белов Г.А. Политология. – М.: “Фора”, 1996. – 328с.
- 2.Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. – Л.: «Эксмо-Пресс», 1992. – с.115-119.
- 3.Борев В., Коваленко А. Культура и массовая коммуникация. – М.: Наука, 1986. –304с.
- 4.Браун Л. Имидж – путь к успеху. – СПб.: Прогресс, 1996.-256с.

- 5.Бурдые П. Социология политики. - М.: Наука, 1993.-244с.
- 6.Бурстин Д. Американцы. Демократический опыт. - М.: Прогресс, 1993.-164с.
- 7.Бурстин Д. Американцы. Колониальный опыт.- М.: Прогресс, 1993.-168с.
- 8.Ван Дейк Т.А. Расизм и язык. - М.: Наука, 1989.-с.184-213.
- 9.Гірц К. Інтерпретація культур.-К.: Дух і літера, 2001.-548с.
- 10.Головин С. Эволюция мифа. Как человек стал обезьяной.-Симферополь, 1997.-350с.
- 11.Евсюков В. Мифы о Вселенной.-Новосибирск: Наука, 1988.-178с.
- 12.Кононенко В.І. Словесні символи в семантичній структурі фраземи\\ Мовознавство.-1991.-№6-с.30-36.
- 13.Леви – Строс К. Структура и форма (Размышления над одной работой В.Проппа)//Зарубежные исследования по семиотике фольклора. – М.: Наука, 1987. – 90с.
- 14.Лотман Ю.М. Семиотика культуры и понятие текста// Труды по знаковым системам. – Тарту, 1981. – Вып.151. – 170с.
- 15.Новикова М.А., и др. Стиль автора и стиль перевода. Учебное пособие.- Киев: ГПППО «Укрвузполиграф», 1988.-84с.
16. Трескова С.И. Социолінгвістическіе проблемы массовой коммуникации. – М.:Наука, 1989. – 151с.
- 17.Уорнер У. Живые и мертвые. - М.: Университетская книга, 2000.-672с.
- 18.Фрейденерг О.М. Поэтика сюжета и жанра. - М.: Наука, 1997.-394с.
- 19.Чередниченко Т. Типология советской массовой культуры. Между «Брежневым» и «Пугачевой». - М.: «Рефл-бук», 1995.-560с.
- 20.Barthes R. Mythologies. –New-York: Paladin, 1973/-51p.
- 21.Fiske J. Understanding Popular Culture.-London: London etc., 1992.-p.144-196.

ПАМЯТНИКИ АРХИТЕКТУРЫ ЕКАТЕРИНИНСКОЙ ЭПОХИ В ТЕКСТАХ КУЛЬТУРЫ

Место церкви, ее значимость в культурном пространстве человека возрастает с каждым днем. Как писал У.Уорнер «...нам удастся лучше понять, почему символический мир церкви несет в себе такие истины, которые должен выявить современный ученый, если он хочет понять человека и помочь ему познать самого себя» [4.371]. Культовые места, церкви, соборы всегда занимали и занимают центральные места в жизни, пространстве социума. Их “центричность”, знаковость всегда была задана априорно и обуславливалась традициями, памятью людей, что и фиксировалось в текстах культуры.

Проведем сопоставительный лингво-культурологический анализ текстов разных жанров (словарная статья, путеводитель, краеведческий текст) в таких контекстах: хронотоп, композиция произведения, характерологический контекст.

В качестве конкретного примера анализа рассматриваем Екатерининский собор г. Херсона, особенности его функционирования в текстах разных жанров.

Словарная статья.

1. Текстовые контексты.

1.1.Композиционный контекст. Екатерининскому собору посвящена словарная статья в архитектурном справочнике-каталоге, который создавался в 1986 году, в эпоху застоя и главные усилия авторов видимо были направлены на нивелирование основного предназначения собора. Разумеется, что в инициальной позиции статьи он зафиксирован в полном наименовании “*Екатерининский собор, 1782-1787гг., и Колокольня, 1806г. (ул.Перекопская, 13).*” [3.127-128]. В финальной позиции, как известно также относящейся к сильным позициям текста, словосочетание Екатерининский собор заменено существительным “*памятник*”. Интересным представляется синонимическая замена собора лексемой «памятник».

«Памятник» – это универсальная формула, которая, с одной стороны, сохраняет некую значимость, а, с другой стороны, нейтрализует эту значимость для истории города. В медиальной позиции (по всему корпусу словарной статьи) он распределяется равномерно, однако, не называется, а указывается “анонимно”: глаголами “*построен*”, “*выполнен*”, а также существительными “*здание*”, “*сооружение*”, которые семантически не аутентичны значимости и предназначению собора. В отличие от лексемы “памятник”, редуцирующей религиозную сакральность собора, однако, сохраняющей семантику социальной значимости, лексемы “здание” и “сооружение” изначально не предназначены для передачи сакральности.

1.2. Хронотопный контекст. В инициальной позиции время указано пограничное – начало постройки и его завершение. В самом корпусе словарной статьи отсутствуют данные, указывающие на создание проекта, закладки первого камня. Другими словами, нет указаний на изменения, произошедшие с собором во времени, а также функции, которые он выполнял в изменяющемся пространстве. Поскольку собор был организационным архитектурным священным центром всего окружающего пространства, можно предположить, что авторы статьи умышленно акцентировали адрес собора, соответствующий современному названию улицы, чтобы не вызвать у читателя символических ассоциаций, связанных с собором в прошлом.

Неоднократно упоминается топоним – город Херсон, а также функция, выполняемая собором на время издания справочника: “*Сейчас здесь размещена постоянно действующая выставка, посвященная истории города Херсона*” [3.127]. Если учесть, что старые названия улиц не восстановлены, что собор называют “*сооружением*”, возникает логический вопрос: как представлен собор на выставке, посвященной истории города? В этом контексте наблюдается постоянно действующий факт “отсутствия истории”: выставка, посвященная нивелированию истории города Херсона.

1.3. Характерологический контекст. В корпусе словарной статьи не упомянуты ни разработчик проекта, ни архитектор собора, что, на наш взгляд, представляется не характерным для жанра архитектурного справочника. Однако здесь отмечены художники В.Л.Боровиковский и Д.Г.Левицкий, которым приписываются находившиеся в соборе произведения живописи. В данном случае упоминание персоналий художников связано не столько с фактом росписи Екатерининского собора, сколько с тем положением, которое они занимали в иерархии придворных художников. В канонической, традиционной системе биографий художников в первую очередь указывали их работу в священном контексте (всевозможные церковные росписи, если таковые были), затем поочередно указывались имперские проекты, выполненные ими.

2. Гипотекстовый контекст.

2.1. Лексико-семантический контекст. На лексическом уровне наблюдается переход через временную границу, который маркирован незначительным количеством глаголов: *“построен”*, *“выполнено”*. Сама статья насыщена терминами, что вполне соответствует жанру словарной статьи. Однако строгое описание архитектурных особенностей смешано с экспрессивной лексикой, особенно в инициальной позиции словарной статьи: *“Одной из самых ранних культовых зданий Херсона.”* [3.128]. Как видно из приведенных примеров словосочетание Екатерининский собор заменено лексемами не соответствующими его конфессиональной семантике. В начале статьи собор – *“здание”*, т.е. какая-то постройка, не передающая конфессиональное, дополнительное значение. Затем он становится *“памятником”* (даже не архитектурным, что было бы важным элементом в такого рода справочной литературе). Несмотря на то, что *“памятник”* – это объект, наделенный определенной значимостью, здесь он употребляется в нейтральном значении. Относительно еще одной замены – *“культовое здание”*. Культовое здание не нарушает *“линию”* памятника. С одной стороны, это корректно, а с другой стороны, генеалогия *“пожирает”* символику. Символика, в свою очередь, выстраивает в ряд прошлое, которое совершенно не актуально, в

отличие от нормальных священных центров, которые актуальны всегда. Происходит так называемая “музеификация” собора.

“Сооружение выполнено в местном материале – песчанике, подчеркивающим торжественную монументальность памятника” [3.128]. Здесь пропущены все промежуточные звенья: теплый, природный цвет, создающий впечатление о том, что это сооружение - отчасти рукотворное, а отчасти выросшее из этого самого камня. В архаике – старались либо резко противопоставить материал, который поражал необычностью, либо, наоборот, создать такое впечатление, что это не рукотворное строение, а выросшее из существующей природы.

Путеводитель.

1.Текстовый контекст.

1.1.Композиционный контекст. В сильных позициях текста не употребляется словосочетание Екатерининский собор. В медиальной позиции он упомянут как “*собор*” (без полного наименования). Интересно, что будучи историческим и культурным центром старого Херсона, его первопричиной, Екатерининский собор не описан в путеводителе по Херсону [1].

1.2.Хронотопный контекст. Отсутствуют сведения о времени строительства собора, однако, есть указания на место его расположения: *«На ее территории, охраняемой сотнями пушек, было много сооружений: склады, арсенал, пороховые погреба, оружейные мастерские, патронная лаборатория, монетный двор, собор...»* [1.6]. Известно, что пространство должно быть организовано иерархично, символично, ценностно. В данном случае, каталожное перечисление использовано для того, чтобы лишь констатировать наличие объектов, не требующих пояснения их иерархической исторической ценности. Из всех перечисленных сооружений, лексема собор находится в конце перечисления: он нивелирован и включен в каталожный список.

Здесь собор рассматривается только в пространстве Херсонской крепости.

1.3.Характерологический контекст. Имена известных государственных деятелей, таких как Г.А.Потемкин, И.А.Ганнибал, Н.И.Корсаков, А.В.Суворов

напрямую связаны со строительством крепости и лишь косвенно с собором: *«Новому городу суждено было стать колыбелью и первой базой Черноморского флота, экономическим и политическим центром края, названного Новороссией»* [1.11]. К моменту написания этого справочника Черноморский флот существовал, однако, он не играл уже той роли, которую выполнял в прежние времена. Возникает инверсия: особое значение приобретает комментирование Новороссии, которая в данном контексте рассматривается как СССР.

«Генерал-губернатором его был назначен известный государственный и военный деятель князь Г.А.Потемкин. Строительство крепости и города возглавил генерал-цейхмейстер И.А.Ганнибал, а затем – инженер-полковник Н.И.Корсаков». Очевидно, что здесь применен тот же принцип каталога. Причем, ранги генерал-цейхмейстера и инженера-полковника никак не комментируются, а представляются избытком терминологических военных званий и засоряют текст также, как и каталожный список. *«Значительную роль в усилении крепости принадлежала великому русскому полководцу А.В.Суворову»* [1.11]. Этот пример свидетельствует о резком контрасте между чрезмерной техничностью и утилитарностью.

Краеведческий текст.

1.Текстовый контекст.

1.1.Композиционный контекст. Екатерининский собор упоминается в тексте как в инициальной позиции, так в финальной и медиальной. Характерным для этого текста является то, что он начинается и заканчивается предложением, в котором используется полное название собора: *“История создания Екатерининского собора неотъемлема от основания и строительства Херсона”, “Поэтому, говоря о Екатерининском соборе вспоминают и потемкинское выражение:”Крест на мечеть.”* [2.5,7].

В медиальной позиции полное наименование собора употребляется для того, чтобы подчеркнуть сходства и различия сравниваемых с ним соборов: собор Василия Блаженного, храм Христа Спасителя, собор Святой Софии.

1.2.Хронотопный контекст. Есть точное указание 1781г. о задуме “заменить гарнизонную деревянную церковь, временно исполнявшую роль собора, каменным храмом”, а также время постройки деревянной церкви 1779г.

Даны сведения о приблизительном времени получения собором второго названия – Спасский: *“Победы России Потемкин относил насчет “мудрого правления” ЕкатериныII, которую боготворил. Этим можно объяснить название собора. Столь ясно прочитывающееся посвящение императрице, ведь даже в иконе Св.Екатерины многие видели ее портретное сходство, смутило саму Екатерину во время ее приезда в Херсон. Тогда храм получил второе название: «Спасский» [2.5].*

В тексте четко указывается и место сооружения собора *«...заменить построенную в 1779г. в крепости гарнизонную деревянную церковь...каменным храмом» [2.5].* Однако это не единственное уточнение места расположения собора. Топоним Херсон неоднократно употребляется в тексте, и поскольку, здесь Херсону *«отводилось не двусмысленная идеологическая роль»* и город, и собор становятся одинаково значимыми *«значение города в те годы трудно переоценить. Не случайно его основание и строительство велись под непосредственным наблюдением российского правительства. Понятно, что и главный храм города не остался без внимания» [2.6].* Поэтому в тексте собор упоминается в сочетании с Херсоном и крепостью, которой здесь отводится не малозначительная роль, но собор все равно остается центром, т.е. крепость подчиняется собору. Если говорить утилитарно, то, конечно, первоначальное внимание было сконцентрировано на крепости, а собор традиционно был ее священным центром. Значимость собора оставалась и возрастала, а то ближайшее пространство, ради которого он был построен, растворялось. Оказалось, что собор “перерос” крепость: он вышел из своего утилитарного назначения и “перерос” ближайшее окружение. Подчинение города Екатерининскому собору представляется зеркальным отражением подчинения Константинополя собору Св.Софии.

1.3. Характерологический контекст. В тексте фигурируют несколько исторических личностей, которые упомянуты здесь в контексте значимости города и собора. Эти люди взаимосвязаны с собором и городом, поскольку они являются их “родителями”, людьми, которые задумали и осуществили строительство. Поэтому в тексте часто встречаются их имена: Г.А.Потемкин и Екатерина II, однако, для повышения значимости Херсонского региона и, соответственно, главного храма города, для истории России, их называют – генерал-губернатор Новороссии Г.А.Потемкин, Светлейший князь Потемкин Таврический, императрица Екатерина Великая, хотя чаще в тексте встречаем – Потемкин и Екатерина. Это представляется примером того редкого случая, когда у правителей появляется «интимное» имя. Когда они становятся по-настоящему великими, в народе появляется параллельное наименование (Хрущев – Никита, Горбачев – Мишка). Другими совами, это та известность, при которой титул уже не нужен: своеобразный титул с нулевым титулом.

2.Гипотекстовый контекст.

2.1.Лексико-семантический контекст. На лексическом уровне наблюдается переход через границы времени и пространства, маркированные существительными и глаголами: «заменить», «построенную», «церковь», «собор», «храм». Собор приобретает большую значимость, трансформируясь по иерархической ступени, и меняет свой статус от церкви до храма. Употребление существительного «храм» намного частотнее существительного «собор». Для усиления значимости Екатерининского собора в контексте истории Новороссии его сравнивают с храмом Христа Спасителя, собором Василия Блаженного, собором Св. Софии. Придавая значимость собору, в тексте употребляются следующие глаголы: «задумывал», «заменить», «построен». В тексте преобладает эмоциональная лексика. Здесь собор характеризуется, как: «главный храм», «монументальное сооружение», «памятник славы русского оружия», «мемориальное значение храма».

Список литературы

1. Белоусов Е.М. и др. Херсон. Путеводитель.-Симферополь: Изд-во «Таврия», 1982.- С.6-11.
2. Дяченко С.А. Екатерининский собор в Херсоне. Гробница Потемкина.- Херсон, 2000.-99с.
3. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. Под ред. Жарикова Н.Л.-Киев: «Будівельник».-Т.№4.-С.127-128.
4. Уорнер У. Живые и мертвые.-Москва-С.Петербург: Университ. Книга, 2000.- 672с.

